

המלצה עבור פרופ' אהרון דולגופולסקי לזכייה בפרס א.מ.ת. לשנת 2012

פרופ' אהרון דולגופולסקי הוא כיום, ללא כל הגזמה, אחד מחשובי החוקרים בעולם בתחום הכללי של הבלשנות ההיסטורית המשווה, וכפי שהעיד עליו הבלשן הדגול איוונוב באחד הכנסים בארה"ב זמן קצר לפני מותו, הוא "אחד מהקלסיקונים של הבלשנות", והוא הדמות המובילה בבלשנות ההיסטורית המשווה הפרה-היסטורית ארוכת הטווח. התרומה שלו היא רבה ביותר, ומתרכזת בארבעה תחומי מחקר: הבלשנות השמית, הבלשנות השמית-חמית, הבלשנות הנוסטראטית והתחום הקרוי 'פליאונוטולוגיה בלשנית'. להלן יפורטו הישגיו הבולטים והמשמעותיים ביותר בתחומים האלה.

(1) פרופ' דולגופולסקי עושה שימוש נרחב בענף השמי-חמי לשחזורים אטימולוגיים של העברית הקלאסית שלא שיערום ולא עלו על דעת קודמיו. ניתוחיו של פרופ' דולגופולסקי שיטתיים ומוקפדים ביותר, והם מציגים תמונה שלמה ומשכנעת של הצורות העבריות הנידונות. נזכיר כאן את הטיפול היסודי שלו בעיצורים הנחציים, בעצורים הצדיים ובהטעמה הפונמית. חיבורו שיצא לאור במילנו, איטליה, על חקר גלגולי ההגאים והצורות מהפרוטושמית לעברית המקראית אפשר שהוא התרומה החשובה ביותר בתחום הזה במאה הנוכחית.

(2) פרופ' דולגופולסקי פרץ פריצת דרך בפונולוגיה כושיתית משווה. עבודותיו בשפות הכושיתיות הביאו למעשה לייסוד ענף חדש: הכושיתולוגיה. חשובה ביותר היא עבודתו על ההתאמות בין השפות השמיות והשפות הכושיתיות, שקידמה בהרבה את ידיעותינו על הענף השמי-חמי.

(3) פרופ' דולגופולסקי הוא המומחה המוביל בעולם בתחום ההשוואה ארוכת הטווח של שפות. הוא הקדיש זמן רב ומאמצים רבים לבירור הקשרים בין הענף השמי-חמי ומשפחות שפות גדולות בעולם (הודו-אירופית, אורלית, אלטאית ואחרות) בתוך המסגרת המכונה 'התיאוריה הנוסטראטית', הדוגלת במוצא משותף של השפות ההודו-אירופיות, השמיות-חמיות, האוראליות-אלטאיות ואחרות. פרופ' דולגופולסקי הוא אחד מחלוציה ומהאבות המייסדים של התיאוריה הזו. ה"מילון נוסטראטי" שלו, יצא לאור ב-2008, וכבר עכשיו מוציאים מהדורה נוספת שלו, שכן פרופ' דולגופולסקי מרחיב ומחדש את המילון כל הזמן. מילון זה יצא בהוצאת מכון מק-דונלד בקיימברידג'. המכון לא היה מוציא לאור מילון בן ארבעה כרכים ענקיים ואתר באינטרנט אלמלא האמין במה שנכתב בהקדמה למילון: "Aharon Dolgopolsky is today the leading authority on the Nostratic macrofamily". החיבור המונומנטלי הזה, המציג כ-3000 ערכים מילוניים נוסטראטיים (כולל

מילים (דקדוקיות) תוך כדי דיון מפורט בסדר התגלגלות הצורות והמשמעויות על בסיס עקרונות הבלשנות ההיסטורית המשווה, שהעמיק בהם ושכלל אותם, שולל מכל וכל את האפשרות לבטל את ההיפותזה הנוסטראטית בטענה של היעדר חומר מספיק או בטענה של סטייה מהמתודות הבלשניות המקובלות. במילון זה העמיד פרופ' אהרן דולגופולסקי לרשות החוקרים אוצר יקר, יחיד במינו, שיעמוד לדורות, שילך ויתעדכן בידי תלמידיו וממשיכי דרכו, וישמש מסד ותשתית לכל דיון הנוגע לעצם ההיפותזה הנוסטראטית ולכל הצעה הבאה לשנות, להוסיף או לגרוע כל פרט קטן או גדול במפעל הנוסטראטי. על פי דיווח עדכני מאוניברסיטת קיימברידג' מספר ההורדות של המילון (downloads) הוא עצום ורב: יותר מ- 13,000 הורדות, כנראה בהשפעת הפרסום ב-Linguist List הבינלאומי, וזרם המתעניינים מרחבי העולם רק הולך וגובר.

(4) פרופ' דולגופולסקי תרם תרומה משמעותית ומעניינת במיוחד בתחום המכונה 'פליאונטולוגיה בלשנית' בעבודתו המעוררת והמלהיבה, העושה שימוש במתודה הבלשנית המשווה ארוכת הטווח שלו. בעבודתו זו הוא הגיע לאותה המסקנה שהגיע אליה הארכיאולוג הבריטי הנודע פרופ' Colin Renfrew מבלי שידעו זה על מחקריו של זה, והיא שהמוצא הגיאוגרפי של השפות ההודו-אירופיות הוא אסיה הקטנה, מסקנה המקובלת כיום על מלומדים רבים בבלשנות ההודו-אירופית. עבודה מיוחדת זו מעידה על עומק ורוחב הראייה של פרופ' דולגופולסקי ועל תרומתו הממשית במתודות הבלשניות שהוא נוקט בהן ועל חשיבות מחקריו, שהיא מעבר לבלשנות עצמה.

(5) פרופ' דולגופולסקי הקדיש מאמצים רבים להערכה סטטיסטית והסתברותית של קשרים לשוניים ארוכי טווח. רשימת 25 "המשמעויות הקבועות ביותר" שלו ביחד עם כמה מהפרוצדורות הסטטיסטיות שלו משמשות כיום בהיקף נרחב להוכחה ולהערכה של קשרים בין שפות רחוקות זו מזו מבחינת התולדות הגנטיות.

הכל מכירים בתרומתו המכרעת של פרופ' דולגופולסקי בקידום המחקר השמי, השמי-חמי והנוסטראטי, כמו גם ביישום המוצלח של שיטתו הבלשנית בתחום הפליאונטולוגיה, והוא זוכה ליוקרה רבה בקרב עמיתיו בעולם ואף למעמד של סמכות מדעית הודות למחקריו המקוריים ולתעוזתו הרבה בתחומי מחקר שאופיינו בדרך כלל בשמרנות ששלטה בהם. אמנם לא הכול מודים בעצם קיומה של משפחת השפות הנוסטראטיות, ואולם האסכולה הנוסטראטית, שנוסדה בשנות השישים בברית המועצות, כבר נקבעה במחקר האקדמי, ולא במעט בזכותו של פרופ' דולגופולסקי, שהיה אחד מחסידיה הראשונים וממכונניה ונחשב כיום לראש המדברים בה ולנציגה המובהק. תומכיה של האסכולה הזו, ההולכים ומתרבים, ואף כאלה הממשיכים להתנגד לה, רואים במחקריו של פרופ' דולגופולסקי בתחום הזה תרומה חשובה ביותר לא רק בפיתוח וביסוס הענף הנוסטראטי אלא בתחום הרחב יותר של פיתוח ועיצוב המחקר הבלשני-

היסטורי בהיבטים רבים ומגוונים. הוכחה ניצחת לחשיבות מחקרו, גם בעיני מי שאינם מקבלים את התזה הנוסטראטית, היא יום העיון שקיימה אוניברסיטת קמברידג' בקיץ 1998, שהוקדש כולו לספרו החדש "משפחת-העל הנוסטראטית ופליאונטולוגיה בלשנית", וגדולי החוקרים בעולם נטלו בו חלק. אירוע בלתי רגיל כזה, המוקדש כל כולו לספר אחד בלבד, מוכיח על איכותו היוצאת דופן של הספר ועל המוניטין המדעי האיתן של המחבר. גם קובץ המאמרים שיצא לכבודו מטעם "החברה למען ההיסטוריה של הלשון", והודפס באוסטרליה, והשתתפו בו גדולי הבלשנים בתחום הקשה של שפות אירו-אסיה העתיקות גם הוא מעיד על מקומו של פרופ' דולגופולסקי בחוגי הבלשנות ההיסטורית והפרה-היסטורית.

לסיכום הדברים, פרופ' אהרן דולגופולסקי, שפעילותו המדעית נעשית ברובה כשהוא יושב לבדו בחדר עבודתו מוקף בספרי הדקדוק והמילונים של מאות שפות ודיאלקטים, בלי עוזרים, אסיסטנטים ועוזרי מחקר, ובלי תקציבים מיוחדים וקרנות מחקר, הוא ללא ספק חוקר מתמיד ומצטיין. פרסומו הרבים מאוד, שראו אור בבימות הבין-לאומיות היוקרתיות ורבות התהודה, איכותם המיוחדת, מקוריותם הרבה פורצת הדרכים, שהטביעה חותם ייחודי במחקר הבלשני ההיסטורי והמשווה של השפות השמיות, הכושיות, וההודו-אירופיות - הענף הנוסטראטי של שפות העולם - היוקרה המדעית הבין-לאומית המוכחת בפעילות המדעית-האקדמית הבין-לאומית שנעשתה לכבודו בעקבות מחקריו החדשניים - כל אלה עושים אותו ראוי מאוד לקבל את פרס א.מ.ת. בתחום הבלשנות.

ד"ר עירית מאיר
ראש החוג ללשון העברית
אוניברסיטת חיפה